

Klasifikace jazyků

Na světě - asi 5000 jazyků, existují různé způsoby klasifikace, založené na různých kritériích:

- **genealogická** (genetická) klasif. jazyků: založená na stupni genetické příbuznosti jazyků
- **typologická** klasif. jazyků: mluvnická stavba jazyků a jejich hlavní odlišující rysy
- **sociologická** klasif. jazyků: zohledňuje společenské funkce jazyků
- **areálová** klasif. jazyků: založená na popisu jazykové mapy světa

TYPLOGICKÁ KLASIFIKACE JAZYKŮ

- podle charakteristických rysů gramatické stavby se vyčleňují jazyky:

- syntetické (flektivní)
- analytické
- aglutinativní
- izolující
- polysyntetické

1. Klasifikace z hlediska způsobu vyjadřování gramatické formy slova:

- jazyky syntetické
- jazyky analytické

a) **syntetické jazyky** - gramatické formy slov jsou vyjadřovány pomocí koncovek, které tvoří neoddělitelnou část slova (např. v slovanských jaz. jsou pomocí koncovek vyjadřovány především syntaktické vztahy mezi slovy ve větě:

Učitel(-o) zada-l student-ům zkušebn-í otázek-y.

V syntetických j. se ve slově spojuje jak lexikální, tak gramatický význam (většina slovanských j., latina, klasická řečtina aj.).

b) **analytické jazyky** - gramatické formy slov jsou vyjadřovány analyticky, tj. pomocí gramatických prostředků, které nejsou integrální součástí slova (členy, předložky):

*The teacher gave **the** book **to** John. × **The** books were given **to the** pupils **by the** teacher.*

Slovo v analytických jaz. je pouze nositelem lexikálního významu, jeho gram. význam je vyjadřován odděleně (slovosledem, intonací, pomocnými slovy) - angličtina, francouzština aj.

- neexistují čistě syntetické, resp. čistě analytické jazyky, v každém převážně analytickém j. existují prvky syntetizmu a naopak:
v ruštině: analytické formy komparativu a superlativu adjektiv - *более интересный, самый интересный* - nebo forem budoucího času sloves - *буду читать*,
- pojmy *syntetický*, resp. *analytický jazyk* postihují pouze převažující tendence v gramatické struktuře jazyka;
- syntaktické vztahy jsou často vyjadřovány smíšeným synteticko-analytickým způsobem: předložka + koncovka: *odjel k příbuzným*),
- syntakticko-analytickým typem jazyka je např. němčina (člen + koncovka): *sagen den Student-en*.

2. Klasifikace z hlediska morfologické struktury slova:

- jazyky flektivní (fúzující)
- jazyky aglutinativní

a) **flektivní j.** - jedním afixem (koncevkou) je vyjadřováno několik mluvnických významů (*knih-u*: koncovka *-u* vyjadřuje současně gram. významy žen. rodu, jedn. čísla a akuzativu); patří sem mnohé indoevropské j. (např. j. slovanské) nebo semitské (arabština);

b) **aglutinativní j.** - k neohebnému slovnímu základu se připojují zvláštní afixy, které se řadí vedle sebe, a každý z nich nese pouze jeden mluvnický (resp. lexikálně-gramatický) význam:

- např. turecké *atlarin* (= koní), sestává z morfémů *at-lar-in*, kde: *at* (kořen), *lar* (ukazatel množ. čísla), *in* (ukazatel genitivu)
- tatarské *tašlarymda* (= na mých kamenech), *taš-lar-ym-da*, *taš* (kořen), *lar* (množ. č. - *tašlar* = kameny), *ym* (morfém z přivlastňovacím významem - *tašlarym* = moje kameny), *da* (vyjadřuje místní pád - *na* mých kamenech),
- jazyky ugrofinské (maďarština, finština, estonština), turkotatarské (turečtina, mongolština, azerbajdžánština), japonština a některé další asijské a africké jaz.
- elementy aglutinativnosti nacházíme i ve flektivních jaz.:
srov. rus. *решились*: *реш-* (kořen) *-u-* (ukazatel dokonavého vidu), *-л-* (minulý čas), *-u-* (mn. č.), *-сь* (zvratnost).

3. Klasifikace z hlediska stavby věty:

- jazyky izolující
- jazyky polysyntetické (inkorporující)

a) v **izolujících** jazycích:

- slova sestávají pouze z kořenů, neexistují afixy a koncovky
- syntaktické vztahy ve větě jsou vyjadřovány slovosledem a intonací a pomocnými slovy (čínština, vietnamština, indonézština).
- z evrop. jaz. se izolujícím jaz. blíží např. angličtina: *John gave my brother a book* (syntaktické vztahy jsou vyjádřeny pouze slovosledem).

b) v **polysyntetických** jazycích:

- „dovnitř“ hlavního větného členu včleňovány (inkorporovány) kořeny nebo základy závislých členů
- vzniká složitý výpovědní komplex, který svou formou připomíná složené slovo (např. čukotské „*ty-ata-kaa-nmy-rkyn*“ = „zabím tučné jeleny“, doslova - „já-tuk-jelen-zabíjet-dělat“),
- jazyky amerických indiánů, některé paleoasijské jazyky